

การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในอนาคต ด้วยไตรสิกขาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3
โรงเรียนร่มเกล้า บุรีรัมย์

The Enhancing Future Learning Skills With Trisikha of Third Grade
Students at Romklao Buriram School

ภัทรฤทัย ลุนสรำโรง¹, กฤษณา วัฒนศักดิ์², ธนันต์ชัย พัฒนะสิงห์³, อาทิสฐยา วรณิตย์⁴
และภูซังค์ มัชฌิมโ⁵

Patruthai Lunsomrong¹, Krisada Watanasak², Thananchai Pattanasig³,
Atitaya Woranit⁴, and Puchong Matchimo⁵

คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา

Faculty of Education, Nakhon Ratchasima College, Thailand

Corresponding Author, Email: ¹dr.patruthai@nmc.ac.th

Retrieved: February 4, 2026; Revised: February 24, 2026; Accepted: February 25, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในอนาคตด้วยหลักไตรสิกขาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนร่มเกล้า จังหวัดบุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาทักษะการเรียนรู้ในอนาคต 2) เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในอนาคตด้วยไตรสิกขาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนร่มเกล้า บุรีรัมย์ 3) เพื่อทบทวนความรู้ด้านการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในอนาคตด้วยไตรสิกขาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนร่มเกล้า บุรีรัมย์โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขา ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากเอกสาร การสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบด้วยผู้บริหาร 2 คน และครู 37 คน รวม 39 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ สมุดบันทึก และกล้องถ่ายรูป วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการแปรความและตีความ และนำเสนอผลแบบพรรณนาวิเคราะห์ตามกรอบไตรสิกขา ได้แก่ ศีลสมาธิ และปัญญา

ผลการวิจัยพบว่า 1. การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในอนาคตของผู้เรียนควรมุ่งทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยี และทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ผ่านการจัดการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นการลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และบูรณาการข้ามสาระ โรงเรียนควรบูรณาการไตรสิกขาไว้ในหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ และกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนมีวินัย มีสมาธิ และคิดเป็นทำเป็น 2. โรงเรียนดำเนินกิจกรรมตามไตรสิกขา 4 ลักษณะ ได้แก่ กิจกรรมก่อนเรียน ระหว่างวันรายสัปดาห์ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมุ่งพัฒนาคุณลักษณะสำคัญของผู้เรียน 10 ประการ 3. ผลสำรวจจากผู้ปกครองและนักเรียน 272 คน พบว่าการดำเนินงานตามไตรสิกขาอยู่ในระดับมากโดยด้านศีลได้คะแนนสูงสุด รองลงมาด้านปัญญา และด้านสมาธิ อีกทั้งพบความแตกต่างของความคิดเห็นตามสถานภาพ อายุ และวุฒิการศึกษาในภาพรวมและบางด้าน ขณะที่ด้านปัญญาไม่แตกต่างในหลายกรณี สะท้อนว่าการดำเนินงานมีความเหมาะสมโดยรวม และควรเสริมความต่อเนื่องของกิจกรรมด้านสมาธิ รวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง เพื่อเพิ่มประสิทธิผลการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในอนาคตของผู้เรียนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในอนาคต; ไตรสิกขา; นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนร่มเกล้า บุรีรัมย์

Abstract

This research aimed to investigate the enhancement of future learning skills through the application of the Threefold Training (Tri-Sikkha) principles among Grade 9 students at Romklao School in Buriram Province. The objectives of the study were: 1) to examine students' future learning skills; 2) to enhance future learning skills through the integration of Tri-Sikkha principles among Grade 9 students at Romklao School, Buriram; and 3) to review knowledge related to the development of future learning skills based on Tri-Sikkha. A mixed-methods research design was employed, incorporating both quantitative and qualitative approaches. Quantitative data were collected a questionnaire concerning educational management based on the Tri-Sikkha framework. Qualitative data were obtained from document analysis, observations, and structured interviews. Key informants consisted of two school administrators and 37 teachers, totaling 39 participants. Research instruments included an interview form, field notes, and a camera. Qualitative data were analyzed through content interpretation and thematic analysis, and findings were presented descriptively according to the Tri-Sikkha framework: morality (Sīla), concentration (Samādhi), and wisdom (Paññā).

The findings revealed that: 1. The development of students' future learning skills should emphasize life and career skills, information, media and technology skills, and learning and innovation skills. Instruction should adopt a learner-centered approach, focusing on experiential learning, critical thinking, problem-solving, and interdisciplinary integration. Schools should systematically integrate the Tri-Sikkha principles into curricula, learning units, and both in-class and extracurricular activities to cultivate discipline, concentration, and practical wisdom among students. 2. The school implemented Tri-Sikkha-based activities in four formats: pre-class activities, daily routines, weekly activities, and activities on important Buddhist holy days. These activities aimed to develop ten key desirable characteristics in students. 3. A survey of 272 parents and students indicated that the overall implementation of Tri-Sikkha was rated at a high level. The morality dimension received the highest mean score, followed by wisdom and concentration. Significant differences in opinions were found according to status, age, and educational level in overall and certain specific aspects. However, no significant differences were observed in the wisdom dimension in several cases. These findings suggest that the overall implementation was appropriate, while greater continuity in concentration-related activities and increased parental involvement should be strengthened to further enhance the effectiveness of developing students' future learning skills.

Keywords: The Enhancing Future Learning Skills; Trisikha; Third Grade Students at Romklao Buriram School

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาชีวิต เพราะมุ่งพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์ทั้งกาย จิตใจ สังคม และปัญญา ในพระพุทธศาสนา คำว่า ศึกษา ตรงกับคำว่า สึกขา หมายถึงการฝึกอบรม ซึ่งครอบคลุมการปฏิบัติธรรมทั้งหมด พระพุทธเจ้าทรงชี้แนวทางไว้แล้ว แต่การพันทุกซ์ต้องอาศัยความเพียรและการลงมือปฏิบัติของพุทธบริษัทเอง ดังนั้น การศึกษาทักษะการเรียนรู้ในอนาคตตามหลักไตรสิกขาจึงเป็นเรื่องที่ต้องนำหลักธรรมมาประยุกต์ให้เหมาะกับยุคสมัยอย่างจริงจัง

แนวคิดไตรสิกขามีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา เพราะมีเป้าหมายเดียวกับสถานศึกษา คือการฝึกฝนพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จึงควรบูรณาการไตรสิกขาเป็นกรอบการบริหารสถานศึกษา ตั้งแต่ปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ หลักสูตร นโยบาย เป้าหมาย และกลยุทธ์ ตลอดจนการจัดการทรัพยากรด้านบุคลากร ระบบบริหาร อาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งเรียนรู้ อุปกรณ์ สาธารณูปโภค สวัสดิการ บรรยากาศ กัลยาณมิตร กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และงบประมาณ เพื่อให้ผลลัพธ์สอดคล้องกับทิศทางที่กำหนดอย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติที่ผ่านมา พบปัญหาสำคัญคือการขาดความเข้าใจและการนำไตรสิกขามาใช้เป็นฐานในการกำหนดอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ รวมถึงการสร้างกลไกการบริหารอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้ไม่สามารถผสานแนวคิด ทฤษฎี ข้อมูล และทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายของสถานศึกษาได้อย่างเต็มที่

การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในอนาคตตามหลักไตรสิกขายังประสบปัญหาการบูรณาการสู่การบริหารสถานศึกษา โดยขาดการกำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ และกลยุทธ์ที่ยึดหลักไตรสิกขาอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การจัดการด้านบุคลากร ทรัพยากร และสภาพแวดล้อมทางการศึกษาไม่สอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ กระทรวงศึกษาธิการจึงจัดตั้งโรงเรียนวิถีพุทธใน พ.ศ. 2545 เพื่อบูรณาการหลักธรรมสู่การบริหารและพัฒนาผู้เรียนตามกรอบไตรสิกขาอย่างเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม ระยะแรกยังขาดต้นแบบความสำเร็จ ทำให้ผู้บริหารและครูขาดความมั่นใจในการดำเนินงาน ต่อมาบางสถานศึกษา รวมถึงโรงเรียนร่มเกล้า จังหวัดบุรีรัมย์ ได้พัฒนาแนวทางที่เป็นรูปธรรมและประสบผลสำเร็จ จนได้รับการยอมรับและยกย่องเป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ ผู้วิจัยซึ่งมีบทบาทเป็นวิทยากรในโครงการ เห็นความจำเป็นที่จะวิจัยการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในอนาคตด้วยไตรสิกขาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนร่มเกล้า จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อให้ได้ข้อมูลสภาพปัจจุบัน ผลของการบริหาร และแนวทางพัฒนา อันเป็นฐานข้อมูลสำหรับแก้ปัญหาและยกระดับการบริหารตามไตรสิกขาให้มีความเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะการเรียนรู้ในอนาคต
2. เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในอนาคตด้วยไตรสิกขาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนร่มเกล้าบุรีรัมย์
3. เพื่อทบทวนความรู้ด้านการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในอนาคตด้วยไตรสิกขาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนร่มเกล้าบุรีรัมย์

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยครั้งนี้มีการทบทวนวรรณกรรมดังนี้

1. หลักการจัดการศึกษาและความสำคัญของการจัดการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 กำหนดสิทธิและโอกาสทางการศึกษาอย่างเสมอภาค ไม่น้อยกว่า 12 ปี โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย พร้อมส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

ในการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับหลัก Education for All และการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษาและท้องถิ่น

การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานมุ่งให้สถานศึกษามีอิสระด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และการบริหารทั่วไป ภายใต้คณะกรรมการที่มีผู้แทนชุมชนร่วมกำกับ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) แนวทางนี้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วม (อธิปไตย คลี่สุนทร, 2544; สุวิช พึ่งตน, 2544) จึงเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยิ่งยั้ง

2. การจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขา

ไตรสิกขามีความหมายถึงการศึกษา 3 ด้าน ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ปรากฏในพระไตรปิฎก และเป็นระบบพัฒนาชีวิตทั้งพฤติกรรม จิตใจ และความรู้แจ้ง (ที.ปา. 11/228/200; อง.ติก. 20/521/259) ราชบัณฑิตยสถาน (2530) ให้นิยามว่าเป็นสิกขา 3 ประการ คือ สीलสิกขา จิตสิกขา และปัญญาสิกขา

พุทธทาสภิกขุ อธิบายว่าการปฏิบัติต้องให้ปัญญานำศีลและสมาธิ (พุทธทาสภิกขุ, ม.ป.ป.) ขณะที่ เสฐียรพงษ์ วรรณปก เห็นว่าไตรสิกขาเป็นกระบวนการฝึกที่บูรณาการสามมิติไปพร้อมกัน (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2549) และ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ชี้ว่าเป็นแกนพัฒนาคนและสังคม ครอบคลุมพฤติกรรม จิต และปัญญา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2540)

ดังนั้น ไตรสิกขาจึงเป็นกรอบบูรณาการที่เชื่อมโยงกับอริยมรรคมีองค์ 8 และประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาให้เหมาะสมตามวัย

3. การจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาในรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ

การจัดการศึกษาแบบโรงเรียนวิถีพุทธยึดไตรสิกขาเป็นแกนพัฒนาคนอย่างบูรณาการ เพื่อให้ผู้เรียนเก่ง ดี และมีความสุข (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2547) แนวคิดนี้เชื่อมมรรคมีองค์แปดสู่ศีล สมาธิ ปัญญา และบูรณาการในหลักสูตรและชีวิตประจำวัน

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2547) เสนอกรอบประกันคุณภาพ 4 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และผลกระทบ โดยเน้นความร่วมมือบ้าน วัด โรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการกำหนดตัวชี้วัดเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามท้าวานา 4 อย่างสมดุล ขณะเดียวกันการพัฒนาเยาวชนต้องสอดคล้องกับวัยและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (สมิทธิ์ สระอุบล, 2534)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยชี้ว่าไตรสิกขาเป็นกระบวนการฝึกอบรมที่พัฒนาทั้งพฤติกรรมภายนอกและภายใน ส่งผลต่อความรับผิดชอบและประสิทธิภาพการทำงานของผู้เรียน (เอมอร กฤษณะรังสรรค์, 2537; เอนัง คุ่มคง, 2540) ขณะที่ การบริหารศูนย์พุทธศาสนาวินิจฉัยยังประสบปัญหาด้านวิชาการ ธุรการ การเงิน และสื่อการสอน (ประเสริฐ อรุณรัตน์, 2534; พระมหาพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2544) ปัจจัยการลาออกกลางคันเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ การขาดเรียน และฐานะครอบครัว (ประเสริฐ อำมาตย์เอก, 2540)

บทบาทพระสงฆ์และการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาเยาวชน (โสภาค ภู่ออก, 2541; สุภาพร มากแจ้ง, 2548) ทั้งนี้ การจัดการศึกษาควรยึดหยุ่นตามบริบท เน้นการมีส่วนร่วมและคุณภาพเชิงระบบเพื่อความยั่งยืน (พระประสิทธิ์ สิริธโร และคณะ, 2547; บุพผา พูลทาจกร, 2549)

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยได้นำหลักการจัดการศึกษาและการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเป็นกรอบเชิงระบบในการวิเคราะห์การบริหารสถานศึกษา ควบคู่กับหลักไตรสิกขาเป็นกรอบแนวคิดหลักในการพัฒนาผู้เรียนด้านศีล สมาธิ และปัญญา แนวคิดโรงเรียนวิถีพุทธและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องถูกใช้เป็นฐานในการกำหนดตัวแปร กระบวนการดำเนินงาน และตัวชี้วัดผลลัพธ์ เพื่อพัฒนาและประเมินรูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทสถานศึกษาอย่างบูรณาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในอนาคตด้วยหลักไตรสิกขาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนร่มเกล้า จังหวัดบุรีรัมย์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งเชิงปริมาณการวิเคราะห์และเชิงคุณภาพ เพื่อให้ทราบถึงผลการจัดการศึกษาและแนวทางส่งเสริมการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เหตุผลในการเลือกกลุ่มเป้าหมายนี้เนื่องจากว่าเป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยได้ไปวิทยากรง่ายแก่การเก็บข้อมูล

ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขา เพื่อนำข้อมูลเชิงตัวเลขมาวิเคราะห์ภาพรวมของการดำเนินงาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อลงลึกถึงสภาพจริง ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอเชิงพัฒนา

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียน 2 คน และครูผู้สอน 37 คน รวมทั้งสิ้น 39 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สมุดบันทึก และกล้องถ่ายรูป การสร้างแบบสัมภาษณ์เริ่มจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำประเด็นมาจัดทำคำถาม เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบ ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ และให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านพิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหาและภาษา ก่อนนำไปใช้จริง โดยมีค่าความเชื่อมั่น อยู่ที่ 0.79

กระบวนการเก็บข้อมูลเริ่มจากการทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูล สร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูล ชี้แจงวัตถุประสงค์ และกำหนดวันเวลาสัมภาษณ์อย่างชัดเจน จากนั้นดำเนินการสัมภาษณ์พร้อมจดบันทึกประกอบ

การวิเคราะห์เชิงปริมาณใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การแปรความและตีความ แล้วนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยจัดกรอบตามไตรสิกขา 3 ด้าน ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่ออธิบายการจัดการศึกษาของโรงเรียนอย่างเป็นระบบและสะท้อนแนวทางพัฒนาได้ชัดเจน

ผลการวิจัย

การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในอนาคต ด้วยไตรสิกขาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนร่มเกล้าบุรีรัมย์ มีผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ทักษะการเรียนรู้ในอนาคตของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนร่มเกล้าบุรีรัมย์

การเตรียมผู้เรียนให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในศตวรรษที่ 21 ซึ่งส่งผลต่อการดำรงชีวิตการทำงาน และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างกว้างขวาง ครูจึงต้องปรับกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นการลงมือปฏิบัติ คิดเป็น ทำเป็น และเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะที่ใช้ได้จริงในชีวิตและอนาคตเนื่องจากความรู้รายวิชายังจำเป็น แต่ไม่เพียงพอ ผู้เรียนต้องเรียนรู้ผ่านการค้นคว้าและการสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยครูทำหน้าที่ออกแบบกิจกรรม ชี้แนะ และช่วยให้ผู้เรียนประเมินความก้าวหน้าของตนเอง วิชาแกนหลัก เช่น ภาษา ศิลปะ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และหน้าที่พลเมือง ควรถูกจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ พร้อมสอดแทรกทักษะสำคัญของศตวรรษที่ 21 ในทุกกลุ่มสาระ

สาระสำคัญที่ควรบูรณาการในการเรียนการสอนควบคู่กับวิชาแกน ได้แก่ ความตระหนักรู้โลก ความรู้การเงินและเศรษฐกิจ ความเป็นพลเมือง สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกัน ผู้เรียนต้องพัฒนาทักษะหลัก 3 ด้าน คือ

1. ทักษะชีวิตและอาชีพ เช่น ความยืดหยุ่น การปรับตัว ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และภาวะผู้นำ

2. ทักษะสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี เช่น การรู้เท่าทันสื่อ การใช้ข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ และใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม

3. ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม เช่น ความคิดสร้างสรรค์ การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานเป็นทีม

สำหรับโรงเรียนร่วมเกล้าบุรีรัมย์ การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในอนาคตควรดำเนินไปอย่างเป็นระบบ โดยเน้น 1) หลักสูตรและเนื้อหาที่เชื่อมกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 2) บรรยากาศการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนลงมือทำทั้งรายบุคคลและกลุ่ม 3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสะท้อนผลระหว่างผู้เรียนกับครู 4) การใช้กระบวนการคิดแก้ปัญหาตามสถานการณ์จริง และ 5) การใช้สื่อดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้และการนำเสนออย่างสร้างสรรค์

เมื่อจัดการเรียนรู้ตามแนวทางดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ สร้างความเข้าใจด้วยตนเอง และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในอนาคตของโรงเรียนและการพัฒนาผู้เรียนให้พร้อมต่อโลกยุคใหม่

2. การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในอนาคตด้วยไตรสิกขาของนักเรียน ม.3 โรงเรียนร่วมเกล้าบุรีรัมย์

จากการสัมภาษณ์พระสงฆ์ ผู้บริหาร และครู สะท้อนแนวทางร่วมกันว่าโรงเรียนควรบูรณาการไตรสิกขาไว้ในหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ และกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนมีวินัย มีสมาธิ และคิดเป็นทำเป็น (พระครูนิเทศธรรมคุณ, 2564; พระสุรียา ปภัสสรโร, 2564; ธนภณ ณะสีรังกูร, 2564)

ด้านศีล โรงเรียนควรเพิ่มเนื้อหาพุทธธรรมและกิจกรรมที่ส่งเสริมวินัย ความรับผิดชอบ และความเป็นพลเมือง เช่น พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ กิจกรรมรำลึกชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รวมทั้งการทำบุญตักบาตร และกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยจัดกิจกรรมให้มีขั้นตอนชัดเจนและสอดคล้องกับวิถีชีวิตนักเรียน พร้อมทั้งผู้ปกครอง พระสงฆ์ และครูเข้ามาร่วมสนับสนุน (พระครูนิเทศธรรมคุณ, 2564; พระสุรียา ปภัสสรโร, 2564; พิมลศักดิ์ สืบสำราญ, 2564; ทวีศักดิ์ ชาญประโคน, 2564; อุไรรัตน์ มุสินันทวัฒน์, 2564)

ด้านสมาธิ ควรจัดกิจกรรมฝึกความสงบและความตั้งใจอย่างต่อเนื่อง เช่น ไหว้พระสวดมนต์ แผ่เมตตา และนั่งสมาธิสั้น ๆ 5-10 นาที ก่อนเรียน หรือใช้กิจกรรมสร้างสมาธิรูปแบบต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของโรงเรียน โดยเน้นให้ผู้เรียนมีสมาธิในการเรียนรู้มากกว่าการมุ่งสอบผ่าน และเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมปฏิบัติธรรมของโรงเรียน (พระครูนิเทศธรรมคุณ, 2564; พระสุรียา ปภัสสรโร, 2564; ทวีศักดิ์ ชาญประโคน, 2564; อุไรรัตน์ มุสินันทวัฒน์, 2564; อุไรรัตน์ มุสินันทวัฒน์, 2564)

ด้านปัญญา ควรพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหา โดยจัดกิจกรรมบริหารจัดการจิตและเจริญปัญญา รวมถึงการใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในโรงเรียนและภายนอก เช่น วัด ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น และแหล่งธรรมชาติ เพื่อให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้กับชีวิตจริงและเกิดวัฒนธรรมการแสวงหาปัญญา (พระครูนิเทศธรรมคุณ, 2564; พระสุรียา ปภัสสรโร, 2564; ธนานิษฐ์ ศิริพัฒน์ปรีดา, 2564; ยุพิน โคตรภูธร, 2564)

ในด้านการขับเคลื่อนงานให้เกิดผล ผู้ให้ข้อมูลเสนอว่าโรงเรียนควรวางแผนดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผน การจัดกิจกรรมตามแผน และการประเมินผลเพื่อปรับปรุง พร้อมพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรให้มีความรู้ชัดเจนเรื่องศีล สมาธิ และปัญญา รวมถึงเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อถ่ายทอดสู่ผู้เรียนได้ถูกต้อง (ธนภณ ณะสีรังกูร, 2564; พิมลศักดิ์ สืบสำราญ, 2564; พักตร์พیمان สรสิริ, 2564; วิสา วงศ์สระคู, 2566; สถาพร ชาญประโคน, 2564; เสกสันต์ สนมรัมย์, 2564)

สรุปแล้ว แนวทางดังกล่าวสามารถจัดเป็น 4 ลักษณะการส่งเสริมการเรียนรู้ ได้แก่ การสร้างปฏิสัมพันธ์ผ่านการแลกเปลี่ยนและอบรม การสื่อสารอธิบายด้วยตัวอย่างให้เข้าใจง่าย การฝึกปฏิบัติและศึกษาจากเอกสาร เพื่อเพิ่มความชำนาญ และการบูรณาการความรู้ข้ามสาระเพื่อสร้างการประยุกต์ใช้จริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นฐานสำคัญต่อการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในอนาคตของผู้เรียน (พระสุรียา ปภัสสรโร, 2564; พิมลศักดิ์ สืบสำราญ, 2564)

3. ทบทวนความรู้ด้านการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในอนาคด้วยไตรสิกขาของนักเรียน ม.3 โรงเรียนร่มเกล้าบุรีรัมย์

โรงเรียนใช้กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ก่อนเข้าเรียนและกิจกรรมต่อเนื่องตลอดวัน เพื่อฝึกศีล สมาธิ และปัญญาให้นักเรียนมีสติ รู้หน้าที่ ปรับตัวได้เหมาะสม และนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

กิจกรรมพัฒนาทักษะตามไตรสิกขาจัดได้ 4 ลักษณะ

1. กิจกรรมก่อนเรียน เน้นปลูกฝังคุณธรรมและจิตสำนึกต่อส่วนรวม เช่น ไหว้พระสวดมนต์ก่อนเข้าเรียน แสดงตนเป็นพุทธมามกะ และฝึกมารยาทไทยกับมารยาททางพระพุทธศาสนา
2. กิจกรรมระหว่างวัน เน้นทำความดีอย่างมีสติ เช่น เดินไปโรงอาหารอย่างมีสติ พิจารณาอาหารก่อนรับประทาน ขอบคุมหหลังรับประทาน และทำสมาธิก่อนเรียน 5-10 นาที
3. กิจกรรมประจำสัปดาห์ เน้นความอ่อนน้อมและการเคารพกันในโรงเรียน เช่น กิจกรรมน้อมไหว้พี่พี่ให้น้อง และไหว้พระสวดมนต์ประจำสัปดาห์
4. กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เน้นปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรม เช่น ทำบุญตักบาตร เข้าค่ายคุณธรรม ทำบุญวันวิสาขบูชา อาสาฬหบูชา มาฆบูชา เข้าพรรษา ออกพรรษา เวียนเทียน และหล่อเทียนพรรษา ร่วมชุมชน

โดยรวมกิจกรรมเหล่านี้มุ่งพัฒนาคุณลักษณะสำคัญของผู้เรียน 10 ประการ ได้แก่ ระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ ความขยันและประหยัด ความรับผิดชอบ การคิดอย่างมีเหตุผล ความรักชาติศาสนาพระมหากษัตริย์ สุขภาวะกายใจ การพึ่งตนเอง การทำนุบำรุงพุทธศาสนาและวัฒนธรรม และความเสียสละเมตตาตักตัญญูความสามัคคี

ผลการสำรวจการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในอนาคด้วยไตรสิกขาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนร่มเกล้าบุรีรัมย์จากผู้ปกครองและนักเรียน 272 คน พบว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่เป็นเพศชาย 71.32 เปอร์เซ็นต์ เป็นผู้ปกครอง 80.51 เปอร์เซ็นต์ อายุ 31 ปีขึ้นไป 76.84 เปอร์เซ็นต์ และมีการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี 82.72 เปอร์เซ็นต์

ผลการประเมินการดำเนินงานตามไตรสิกขาอยู่ในระดับมากทั้งภาพรวมและรายด้าน ค่าเฉลี่ยรวม 3.69 โดยด้านศีลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3.74 รองลงมาด้านปัญญา 3.73 และด้านสมาธิ 3.61

เมื่อเปรียบเทียบตามสถานภาพ พบว่า ผู้ปกครองและนักเรียนมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ในภาพรวม รวมถึงด้านศีลและด้านสมาธิ แต่ด้านปัญญาไม่แตกต่างกัน

เมื่อเปรียบเทียบตามอายุ พบว่า ความคิดเห็นโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ด้านศีลแตกต่างกันที่ระดับ .01 ด้านสมาธิแตกต่างกันที่ระดับ .05 ส่วนด้านปัญญาไม่แตกต่างกัน โดยกลุ่มอายุ 15-20 ปีให้คะแนนภาพรวมสูงสุด

เมื่อเปรียบเทียบตามวุฒิการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และแตกต่างเฉพาะด้านศีลที่ระดับ .05 ส่วนด้านสมาธิและด้านปัญญาไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย สามารถสรุปและอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยชี้ว่าการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในอนาคของนักเรียน ม.3 โรงเรียนร่มเกล้าบุรีรัมย์ ควรมุ่งเตรียมผู้เรียนให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมศตวรรษที่ 21 มากกว่าการเรียนรู้เพื่อสอบเพียงอย่างเดียว ครูจึงต้องปรับการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นการลงมือปฏิบัติ คิดเป็น ทำเป็น และเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยครูทำหน้าที่ออกแบบกิจกรรม ชี้แนะ และช่วยให้ผู้เรียนประเมินความก้าวหน้าของตนอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน วิชาแกนหลักยังจำเป็นแต่ต้องจัดแบบบูรณาการและเชื่อมโยงชีวิตจริง พร้อมสอดแทรกประเด็นร่วม

สมัย เช่น ความตระหนักรู้โลก การเงินและเศรษฐกิจ ความเป็นพลเมือง สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ ทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยี และทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าเมื่อโรงเรียนสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงานเดี่ยวและทีม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสะท้อนผล และการแก้ปัญหาตามสถานการณ์จริงร่วมกับการใช้สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์อย่างสม่ำเสมอ ผู้เรียนจะเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ สร้างความเข้าใจด้วยตนเอง และนำความรู้ไปใช้ได้จริง สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนให้พร้อมต่อโลกยุคใหม่และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2547) ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง โรงเรียนวิถีพุทธ ปฏิรูปการศึกษาอย่างบูรณาการ ว่า ปัจจุบันเป็นยุคแห่งการปฏิรูปการศึกษา เพื่อสนองความต้องการของชีวิตและสังคมให้คนมีคุณภาพ และปฏิบัติตนไม่รุกรานเบียดเบียนเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม และกล่าวว่า ลักษณะสำคัญประการแรกของการปฏิรูปการศึกษา คือ การยอมรับและจัดดำเนินการให้การพัฒนาคนเป็นแกนและเป็นฐานการพัฒนาทุกอย่าง เพราะการศึกษา คือ เรื่องของชีวิตทั้งหมดที่ต้องศึกษาเรียนรู้ เพื่อปฏิบัติต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ให้ได้ผลดีและเป็นอยู่ให้รอดให้ดีท่ามกลางสิ่งแวดล้อมทั้งหลายที่ชีวิตเกี่ยวข้องต้องประสบอยู่ตลอดเวลาการศึกษาจึงเริ่มต้นตั้งแต่คนเกิดมา การปฏิรูปการศึกษาต้องเป็นตัวประสานประโยชน์ให้เกื้อหนุนกันทั้งที่บ้าน วัดและโรงเรียน รวมไปถึงสังคมชุมชนและประเทศชาติ ซึ่งโรงเรียนวิถีพุทธมีหลักการชัดเจนที่จะนำไปสู่จุดหมายนั้น

2. ผลการสัมภาษณ์พระสงฆ์ ผู้บริหาร และครูสะท้อนตรงกันว่า โรงเรียนร่มเกล้าบุรีรัมย์ควรบูรณาการไตรสิกขาในหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ และกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนมีวินัย ตั้งใจเรียน และคิดเป็นทำเป็น ด้านศีลควรเน้นกิจกรรมที่เสริมความรับผิดชอบและความเป็นพลเมือง เช่น พุทธมาฆะ ทำบุญตักบาตร และกิจกรรมวันสำคัญ โดยกำหนดขั้นตอนชัดเจนและสอดคล้องกับวิถีชีวิตนักเรียน พร้อมทั้งผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ด้านสมาธิควรฝึกอย่างต่อเนื่องผ่านไหว้พระสวดมนต์ แผ่เมตตา และนั่งสมาธิสั้นก่อนเรียน เพื่อเพิ่มความสงบและสมาธิในการเรียนรู้นอกจากนี้ยังต้องผ่าน ด้านปัญญาควรจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหา โดยใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในโรงเรียนและนอกสถานที่ เช่น วัด ศูนย์เรียนรู้ชุมชน พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น และแหล่งธรรมชาติ เพื่อเชื่อมความรู้กับชีวิตจริง การขับเคลื่อนให้เห็นผลควรดำเนินงานแบบวางแผน ทำ ประเมิน และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง พร้อมพัฒนาครูให้รู้จริงและเป็นแบบอย่างที่ดี โดยสรุป แนวทางดังกล่าวครอบคลุมทั้งการสร้างปฏิสัมพันธ์ การอธิบายด้วยตัวอย่าง การฝึกปฏิบัติจนเกิดความชำนาญ และการบูรณาการข้ามสาระเพื่อให้นำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน **สอดคล้องกับกัจจิต จันทวงษ์โส (2535)** เรื่อง การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้เรียนหลักสูตรระดับชั้นสูงของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้เรียนหลักสูตรระดับชั้นสูงของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน โดยรวมและแยกเป็นรายด้านในระดับปานกลาง ผู้เรียนหลักสูตรระดับชั้นสูงของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จำแนกตามเพศระดับการศึกษาในระบบโรงเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระบบโรงเรียนปีการศึกษาที่ผ่านมาและสาเหตุของการเข้าเรียนในหลักสูตรของศูนย์ฯ ของผู้เรียนสถานภาพ ระดับการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวของผู้ปกครอง ที่มีความแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยรวมไม่แตกต่างกัน ผู้เรียนหลักสูตรระดับชั้นสูงของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่ผู้ปกครองมีอาชีพต่างกันและมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีข้อเสนอแนะว่าศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ควรปรับปรุงในเรื่องอุปกรณ์การสอนให้มีจำนวนมากขึ้น

3. โรงเรียนร่มเกล้าบุรีรัมย์ใช้กิจกรรมไตรสิกขาอย่างต่อเนื่องทั้งก่อนเรียน ระหว่างวัน รายสัปดาห์ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ทำให้การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในอนาคตเกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันของนักเรียน กิจกรรมดังกล่าวช่วยฝึกศีล สมาธิ ปัญญา สร้างสติ วินัย ความรับผิดชอบ และการคิดอย่างมีเหตุผล พร้อมหล่อหลอมคุณลักษณะผู้เรียน 10 ประการตามเป้าหมายโรงเรียน ผลประเมินจากผู้ปกครองและนักเรียน 272 คนอยู่ใน

ระดับมาก (เฉลี่ยรวม 3.69) สะท้อนว่ากิจกรรมมีความเหมาะสมและได้รับการยอมรับโดยรวม ด้านศีลได้คะแนนสูงสุด (3.74) รองลงมาด้านปัญญา (3.73) และด้านสมาธิ (3.61) ซึ่งว่าการปลูกฝังวินัยและคุณธรรมเด่นชัด ขณะที่สมาธิยังเป็นจุดที่ควรเสริมความสม่ำเสมอ การเปรียบเทียบพบความเห็นต่างตามสถานภาพและอายุอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะภาพรวม ศีล และสมาธิ สะท้อนมุมมองและประสบการณ์ที่ต่างกันระหว่างกลุ่ม อย่างไรก็ตามด้านปัญญาไม่แตกต่างหลายกรณี แสดงว่าทุกกลุ่มเห็นตรงกันเรื่องการนำหลักธรรมไปคิดวิเคราะห์และใช้แก้ปัญหา กลุ่มอายุ 15-20 ปีให้คะแนนสูงสุด บ่งชี้ว่ากิจกรรมสอดคล้องกับวัยผู้เรียนและส่งผลต่อทักษะการปรับตัวในอนาคตได้ดี โดยสรุป โรงเรียนมีรูปแบบพัฒนาเชิงระบบที่เชื่อมกิจวัตรกับการเรียนรู้เชิงคุณธรรม และควรต่อยอดการฝึกสมาธิให้ลึกและต่อเนื่องยิ่งขึ้นเพื่อสมดุลไตรสิกขา สอดคล้องกับบุญปวา พูลทาจักร (2549) เรื่องการประเมินการดำเนินงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ อำเภอเมืองเชียงใหม่พบว่า ศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์โดยรวมอยู่ในระดับคุณภาพพอใช้ จัดระดับคุณภาพได้เป็น 2 ระดับ คือ ระดับคุณภาพดี มี 3 ศูนย์ และระดับคุณภาพพอใช้ มี 5 ศูนย์ ซึ่งผลจากการวิจัยสรุปเป็นด้าน ๆ ได้ดังนี้ 1) ด้านปัจจัย เป็นการประเมินเกี่ยวกับบุคลากร อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณ พบว่า ศูนย์มีครูผู้สอนมีวุฒิการศึกษาตรงตรงวิชาที่สอน ครูมีประสบการณ์สอนมากกว่า 1 ปี มีการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน การจัดห้องเรียนให้มีแหล่งเรียนรู้ และการจัดบริเวณสถานที่พักผ่อน จัดเตรียมแบบเรียนและคู่มือครู สื่อวัสดุอุปกรณ์ได้ดี งบประมาณที่ใช้สนับสนุนเพียงพอสอดคล้องกับความต้องการ 2) ด้านกระบวนการ เกี่ยวกับการบริหารจัดการ การวัดและการประเมินผล และการจัดกิจกรรม ศูนย์มีการกำหนดแผน โครงสร้างการปฏิบัติงาน บทบาทหน้าที่ คำสั่งแบ่งงานไว้ชัดเจนให้บริการข่าวสารข้อมูลเป็นประจำต่อเนื่อง ส่งเสริมการพัฒนาครู มีแผนการควบคุม กำกับ ติดตามรายงานผลการปฏิบัติงาน 3) ด้านผลผลิตและผลกระทบ เกี่ยวกับการนำความรู้ไปใช้ในการประพฤติปฏิบัติตนพบว่า นักเรียนสามารถนำความรู้ในหลักธรรมคำสอน การปฏิบัติศาสนพิธีไปใช้ในชีวิตประจำวันและสามารถแนะนำบุคคลอื่นได้ นักเรียนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 4) ด้านปัญหาและอุปสรรค พบว่าผู้บริหารขาดความรู้และทักษะในการบริหาร ขาดการวางแผน ขาดสื่อและอุปกรณ์เทคโนโลยีสมัยใหม่ ขาดการประชาสัมพันธ์กับชุมชนที่ตั้งอยู่รอบศูนย์ครูผู้สอนที่เป็นบรรพชิตส่วนใหญ่ไม่ใช่ครูอาชีพ ขาดการวางแผน การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมไม่หลากหลาย ไม่สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยดังนี้

ลักษณะ	แนวทางดำเนินการ	ตัวอย่างกิจกรรม	ผลที่คาดหวัง
1. ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม	เรียนรู้ผ่านการแลกเปลี่ยน อบรม แนะนำ	กิจกรรมวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา	สร้างความเข้าใจและทักษะ การอยู่ร่วมกัน
2. ปรับเปลี่ยนสู่ภายนอก	อธิบาย ยกตัวอย่าง เปรียบเทียบในการสอน	เชื่อมประสบการณ์กิจกรรม กับบทเรียน	เห็นภาพชัด นำความรู้ไป ใช้ได้
3. ปรับเปลี่ยนสู่ภายใน	เรียนรู้จากการปฏิบัติและ ศึกษาค้นคว้า	ฝึกสวดมนต์ ศึกษาหนังสือ ตำรา	พัฒนาศีล สมาธิ ปัญญา อย่างต่อเนื่อง
4. ผสมผสาน	บูรณาการองค์ความรู้และ ประยุกต์ใช้	เชื่อมพุทธศาสนากับรายวิชา อื่น	สร้างองค์ความรู้ใหม่ ใช้ได้ใน ชีวิตจริง
กิจกรรมสนับสนุน	กิจกรรมรายวัน รายสัปดาห์ วันสำคัญ	ไหว้พระสวดมนต์ ทำความดี เคารพครู	ผลสัมฤทธิ์ระดับดี ควรขยาย ผล

ข้อเสนอแนะ

การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในอนาคตด้วยไตรสิกขาของนักเรียน ม.3 โรงเรียนร่มเกล้าบุรีรัมย์ มุ่งให้โรงเรียนพัฒนาศักยภาพครูและปรับหลักสูตรให้เน้นศีล สมาธิ และปัญญาอย่างชัดเจน พร้อมสื่อสารและเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมมากขึ้น ควรจัดกิจกรรมให้ความรู้เรื่องศีลเพื่อปลูกฝังวินัยและคุณธรรม จัดการเรียนรู้และกิจกรรมนันทนาการอย่างสม่ำเสมอให้ครอบคลุมนักเรียนและผู้ปกครอง และส่งเสริมการเรียนรู้ด้านปัญญาผ่านกิจกรรมร่วมโรงเรียน-ชุมชนเพื่อเพิ่มการคิดวิเคราะห์และนำไปใช้จริง นอกจากนี้ งานวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับนักเรียน แนวทางการเสริมสร้างทักษะ และคุณภาพผลลัพธ์ของการดำเนินงานตามไตรสิกขาให้ลึกยิ่งขึ้น

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หลักศีล (อธิศีลสิกขา) ควรมีการพัฒนาศักยภาพความรู้ของครูผู้สอนในด้านความรู้เรื่องศีล ควรมีการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและมีกิจกรรมเรียนรู้ที่มีหลักของศีลโดยแจ้งให้ผู้ปกครองได้ทราบและมีส่วนร่วมให้มากขึ้น มีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้ความรู้แก่เด็กนักเรียนให้มีความรู้เรื่องศีล

1.2 หลักสมาธิ (อธิจิตตสิกขา) ควรมีการจัดหลักสูตรของโรงเรียนร่มเกล้าบุรีรัมย์ ต้องเน้นความรู้ความเข้าใจในหลักของสมาธิเพื่อให้ความรู้แก่นักเรียนและผู้ปกครอง ควรมีการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ในด้านสมาธิเพื่อให้ความรู้แก่นักเรียนและผู้ปกครองอย่างทั่วถึง มีการจัดกิจกรรมในการนันทนาการอย่างสม่ำเสมอ

1.3 หลักปัญญา (อธิปัญญาสิกขา) ควรมีการสร้างเสริมและมีส่วนร่วมในกิจกรรม ต่าง ๆ ที่โรงเรียนหรือชุมชน ได้จัดกิจกรรมขึ้น ควรมีการพัฒนาศักยภาพความรู้ของครูผู้สอนในด้านความรู้เรื่องปัญญาเพื่อให้เกิดประสิทธิผล มีการจัดหลักสูตรของโรงเรียนร่มเกล้าบุรีรัมย์ และต้องเน้นความรู้ความเข้าใจในหลักของปัญญาแก่นักเรียนให้มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 หลักศีล (อธิศีลสิกขา) ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้ความรู้แก่เด็กนักเรียนให้มีความรู้เรื่องศีล

2.2 หลักสมาธิ (อธิจิตตสิกขา) ควรมีการจัดหลักสูตรของโรงเรียนร่มเกล้าบุรีรัมย์ ต้องเน้นความรู้ความเข้าใจในหลักของสมาธิเพื่อให้ความรู้แก่นักเรียนและผู้ปกครอง

2.3 หลักปัญญา (อธิปัญญาสิกขา) ควรมีการพัฒนาศักยภาพความรู้ของครูผู้สอนในด้านความรู้เรื่องปัญญาเพื่อให้เกิดประสิทธิผล ควรมีการจัดหลักสูตรของโรงเรียนร่มเกล้าบุรีรัมย์ และต้องเน้นความรู้ความเข้าใจในหลักของปัญญาแก่นักเรียนให้มากขึ้น

3. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและนักเรียนต่อการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในอนาคตด้วยไตรสิกขาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนร่มเกล้าบุรีรัมย์

3.2 ควรมีการศึกษาแนวทางการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในอนาคตด้วยไตรสิกขาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนร่มเกล้าบุรีรัมย์

3.3 ควรมีการศึกษาคุณภาพการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในอนาคตด้วยไตรสิกขาของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนร่มเกล้าบุรีรัมย์

เอกสารอ้างอิง

กำจัด จันทวงษ์โส. (2535). *การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้เรียนหลักสูตรระดับชั้นสูงของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เขตกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์บัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

- บุปผา พูลทาจักร. (2549). การประเมินการดำเนินงานศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ อำเภอเมืองเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พุทธทาสภิกขุ. (ม.ป.ป.). *วิธีแก้ปัญหาชีวิต*. กรุงเทพฯ: แสงธรรม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2540). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2547). *โรงเรียนวิถิพุทธ: ปฏิรูปการศึกษาอย่างบูรณาการ*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2530). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2549, 24 กุมภาพันธ์). มัชฌิมาปฏิปทา: สายกลางสองมิติ. *ข่าวสด*, หน้า 29.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สุวิช พึ่งตน. (2544). *นวัตกรรมการศึกษา*. สืบค้นเมื่อ 23 ตุลาคม 2568, จาก <http://www.patiroop.org>
- อชิปไตย คลีสุนทร. (2544). *การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน*. กรุงเทพฯ: มติชน.